

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Herziening van het ondernemingsrecht: naar een nieuwe commissie-Verdam?

Koster, H.

Citation

Koster, H. (2024). Herziening van het ondernemingsrecht: naar een nieuwe commissie-Verdam? *Ondernemingsrecht*, 2024(8), 251-252. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4171876>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4171876>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Herziening van het ondernemingsrecht

Naar een nieuwe commissie-Verdam?

Ondernemingsrecht 2024/41

Column

Op 8 april 1960 werd de commissie-Verdam ingesteld door de Minister van Justitie. De commissie had als taak een onderzoek in te stellen naar de vraag of de rechtsvorm van de onderneming herziening behoeft en daarbij in het bijzonder aandacht te besteden aan het bestuur en toezicht bij de grote onderneming en aan de publieke verantwoording van de onderneming.² Het betrof specifiek drie (groepen van) onderwerpen.³ Ten eerste de vraag of de wetgeving niet zou moeten worden aangevuld met bepalingen die ertoe strekken het functioneren van bestaande instituten te verbeteren zoals het vraagstuk van de publieke verantwoording van de naamloze vennootschap (jaarverslaggeving). Ook werd gewezen op de machtsverhouding tussen organen van de vennootschap als punt van onderzoek. Als tweede onderwerp werd genoemd de structuur van de vennootschap. Dit omvatte het vraagstuk van de medezeggenschap. Er werd op gewezen dat de Wet op de ondernemingsraden de grondslag had gelegd voor een overlegorgaan en dat met het tot stand brengen van ondernemingsraden gedurende het tienjarige bestaan van de wet niet onbelangrijke resultaten waren bereikt, doch ook dat zich op dit gebied nog moeilijkheden voordoen, waarvoor nog geen oplossing was gevonden. Er zou daarom een grondige bezinning nodig zijn. Een derde onderwerp zag op de vraag of de beschouwing van de onderneming als een gemeenschap van kapitaalverschaffers, van leidinggevende en uitvoerende arbeid, ook invloed moest hebben op de wettelijke vormgeving van de onderneming. De commissie-Verdam kwam in haar rapport met een viertal concrete wetsvoorstellen die zagen op het enquêterecht, een wet op de jaarrekening voor ondernemingen, een nieuwe wettelijke regeling van de ondernemingsraden en een verplichte structuurregeling van de grote naamloze vennootschap waarbij bepaalde bevoegdheden die bij een gewone naamloze vennootschap aan de aandeelhoudersvergadering toekomen, werden toebedeeld aan de raad van commissarissen. Het rapport heeft tot diverse wetswijzigingen geleid en heeft een belangrijke rol gespeeld bij de herziening van het Nederlandse ondernemingsrecht zo'n vijftig jaar geleden. De uit 1971 daterende wettelijke regeling van de structuurregeling ook wel aangeduid als 'het wonder van Den Haag' wordt wel gezien als het hoogtepunt van de gecoördineerde markteconomie.⁴ Destijds speelde dat grotere groepen in de samenleving de sociaaleconomische gesteldheid bewuster gingen beleven, omdat ze steeds beter toegang kregen tot informatie en kennis. Door technische ontwikkelingen, zoals mechanisering en automatisering, werden de productie en welvaart vergroot, maar tegelijkertijd ontstond de dreiging van verlies van werkgelegenheid. Na de Tweede Wereldoorlog lag bovendien het accent op de maatschappelijke betekenis van de onderneming. De economische macht diende sociaal verantwoord uitgeoefend te worden. Er moest naar gestreefd worden om de drie belangrijke groepen binnen de onderneming, leiding, kapitaal en arbeid, zo goed mogelijk tevreden te stemmen.⁵ Opvallend is dat de toenmalige uitdagingen gelijkenissen oproepen met vraagstukken die we ook in onze hedendaagse maatschappij zien.

Is er aldus aanleiding opnieuw een dergelijke commissie in te stellen? Ik zou die vraag bevestigend willen beantwoorden. De vraag op welke wijze de taak en rol van het bestuur en toezicht bij (grote) ondernemingen ingevuld moeten worden evenals de publieke verantwoording van de ondernemingen is opnieuw actueel. Welke toekomstvisie kan ontwikkeld worden voor de taak en rol van het bestuur en toezicht bij (grote) ondernemingen? Sluit de

¹ Prof. mr. H. (Harold) Koster is hoogleraar Ondernemingsrecht aan de Universiteit Leiden.

² In het rapport wordt regelmatig het begrip onderneming gehanteerd, en waar ik aspecten uit het rapport beschrijf, heb ik die weergave gevolgd.

³ Zie *Herziening van het ondernemingsrecht*, rapport van de Commissie ingesteld bij beschikking van de Minister van Justitie van 8 april 1960, Den Haag: Staatsuitgeverij 1965, p. 1-5.

⁴ G. Westerhuis & A. de Jong, *Over geld en macht*, Amsterdam: Boom 2015, p. 139.

⁵ Westerhuis & De Jong 2015, p. 138.

corporate governance code daar nog bij aan? En hoe dient omgegaan te worden met de Verklaring omtrent Risicobeheersing die opgenomen gaat worden in de Nederlandse corporate governance code?⁶ Ook de structuur van de vennootschap kent diverse aspecten die om bezinning vragen. Moeten we naar meer stakeholdersbetrokkenheid? En, indien ja, hoe kan dit vormgegeven worden? Dient dat nu ruimer ingevuld te worden dan leiding, kapitaal en arbeid, de drie groepen ten tijde van de commissie-Verdam? En zouden andere stakeholders ook enquêtebevoegdheid dienen te krijgen? Ook kan de vraag gesteld worden of de WOR nog wel voldoet in de huidige tijd waarin steeds vaker sprake is van een complexe inrichting en aansturing van ondernemingen. Sluiten de uitgangspunten van de WOR nog wel aan op deze ontwikkelingen?⁷ Voorts zal ook het stelsel van jaarverslaggeving wijzigingen ondergaan door de komst van duurzaamheidsrapportageverplichtingen.⁸ Ook dit zal zeker de nodige vragen oproepen. Voorts noem ik de structuurvennootschap, het wonder van Den Haag. Sluit deze nog wel aan op de economische en maatschappelijke realiteit?

Ook de vraag of de rechtsvorm van de onderneming herziening behoeft, is weer actueel. Ik wijs bijvoorbeeld op de recent in de Tweede Kamer aangenomen motie van 16 april 2024 om de regering te verzoeken een nieuwe rechtsvorm uit te werken: de 'rentmeestervennootschap'. Een ander initiatief om tot een nieuwe rechtsvorm te komen is de besloten vennootschap met een maatschappelijk doel, de BVm. En in het recente rapport opgesteld op verzoek van de EU door Enrico Letta, voormalig premier van Italië, wordt ondertussen zelfs het voorstel gedaan om een Europese 'code of business law for a simpler Single Market' te introduceren. Onderdeel van dit voorstel is een nieuwe rechtsvorm, de Simplified European Company. Hoe zit het met de aantrekkelijkheid van ons ondernemingsrecht voor het vestigingsklimaat?⁹

Moeten we derhalve naar een nieuwe commissie-Verdam? Daar valt mijns inziens zeker het nodige voor te zeggen.¹⁰ Het zou denk ik goed zijn om ons opnieuw te bezinnen op de status en de vormgeving van het Nederlandse ondernemingsrecht en fundamenteel na te denken hoe de toekomstige inrichting van ons ondernemingsrecht eruit zou dienen te zien en of herziening wenselijk is. Ik ben kortom voor. En wie weet komt er dan als bijvangst wel weer een nieuw wonder van Den Haag.

6 Zie hierover C. van der Hek, 'Gaaf de Verklaring omtrent Risicobeheersing (VOR) voor meer duidelijkheid zorgen?', *Leidenlawblog* 26 februari 2024.

7 Zie hierover R.E.M. Vink-Dijkstra, 'Medezeggenschap: van 'the beginning' tot 'the next level'', *O&F* 2023/1.

8 Dit als gevolg van onder meer de CSRD. Zie ook C. de Groot, H. Koster & C.H.A. van Oostrum, 'Corporate Sustainability Reporting Directive: naar herziening van de Europese duurzaamheidsverslaggeving', *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfsconomie* 2022, 96 (3/4), p. 61-73.

9 Ik noem bijvoorbeeld de ontwikkeling dat rondom het vertrek van Unilever een voorstel voor een spoedwet conditionele eindafrekening dividendbelasting is gedaan (*Kamerstukken II* 2019/20, 35 523, nr. 2).

10 Mijn pleidooi ziet op een ander type commissie dan de commissie NV-recht en de commissie Vennootschapsrecht. Die zijn juridisch-inhoudelijk georiënteerd en het ligt niet zozeer in hun taak besloten om door maatschappelijke ontwikkelingen ingegeven toekomstvisies te ontvouwen en daaruit voortvloeiende stelselwijzigingen te initiëren. De commissie-Verdam bestond naast juristen, zoals Hijmans van den Bergh, Van der Grinten en Sanders, ook uit politieke ambtsdragers, waaronder de latere minister-president Den Uyl, de latere Minister van Financiën Witteveen en de latere Minister van Buitenlandse Zaken Van der Stoep. Daardoor kon die commissie meer als een soort mini-SER een politiek gedragen advies geven.